

ПРОЦЕС НАВЧАННЯ ЯК ОДИН ІЗ ВИДІВ ЛЮДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЙОГО РОЛЬ У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

У статті розглядається процес навчання студентів вищих медичних навчальних закладів як одного з видів людської діяльності та визначається його вплив на особистісне становлення молоді. Також виявлено особливості професійної підготовки фахівців у вищих медичних навчальних закладах, взаємозв'язок викладача і студента в процесі навчальної діяльності. Акцентується увага на ціннісних орієнтуваннях майбутнього медичного спеціаліста, що визначають його професійний ріст.

Ключові слова: професійна підготовка, процес навчання, викладання, навчання, викладач, студент.

O. Pnytska, Z. Popovych B. The learning process as one of the types of human activity and its role in professional development medical students. The learning process of students in higher educational institutions as one of the human activities and determines its influence on the personal development of medical students is considered in this article. Also was found the peculiarities of professional training in higher educational institutions and the interconnection of teacher with student in the process of training and focuses on the value orientation of future medical specialist, that determine the process of professional growth.

Key words: vocational training, learning process, teaching, learning, teacher, student.

А. Ильницкая, З. Попович. Процесс обучения как один из видов человеческой деятельности и его роль в профессиональном становлении студентов-медиков. В статье рассматривается процесс обучения студентов высших учебных заведений как одного из видов человеческой деятельности и определяется его влия-

ние на личностное становление молодежи. Также выявлены особенности профессиональной подготовки специалистов в высших медицинских учебных заведениях, взаимосвязь преподавателя и студента в процессе учебной деятельности. Акцентируется внимание на ценностных ориентировках будущего медицинского специалиста, определяющих его профессиональный рост.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, процесс обучения, преподавания, обучения, преподаватель, студент.

Мета: розкрити процес навчання як одного з видів людської діяльності, показати його роль у професійному становленні студентів вищих медичних навчальних закладів.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Одне з основних завдань сучасної медичної освіти полягає в тому, щоб зробити навчання не тільки процесом засвоєння знань, оволодіння вміннями і навичками, але і створити умови для особистісного становлення студента. Сьогодні в Україні на перший план ставиться питання про підвищення якості професійної підготовки майбутніх медиків.

Застосування в навчальному процесі завдань щодо професійної реалізації навчання може сформуватися лише за умови глибоко вмотивованої, активної самостійної діяльності. Ураховуючи особистісні якості студента, його інтереси, культурний і науковий рівень, можна було б визначити, за яким саме профілем викладання дисциплін у вищому медичному навчальному закладі діяльність конкретного викладача буде найефективнішою. Педагог, який повною мірою володіє дидактичними здібностями, має чіткі й правильні уявлення про першочергові проблеми засвоєння навчального матеріалу та шляхи подолання труднощів, повинен

забезпечити студентів певною базою знань, професійних умінь та навичок, що відповідають умовам сучасного суспільства, і пам'ятати про морально-ціннісні настанови. Отже, на сучасному етапі щодо навчання студентів постають особливі вимоги, де враховується професійна компетентність і особистісно психологічні якості.

Сама медична галузь з усіма її формами, технологіями та методами застосування в суспільстві є невід'ємною частиною національної культури, а тому вона вбирає в себе і мову, і численні традиції, а також взаємодіє з іншими галузями науки. Оскільки в Україні медичний працівник – одна з найпоширеніших професій, то навчання студента-медика – найбільш актуальна проблема сучасності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні соціально-економічні умови в Україні висувають на перший план питання підвищення якості професійної підготовки майбутніх медиків, формування в них зацікавленості у здобутті професії та прагнення до самовдосконалення [1]. Тому у процесі навчання молоді рівень інтелектуального розвитку зростає і розвивається як у соціальному, так і культурному середовищі, проте впливи негативних проявів на його розвиток можуть призвести до відповідних порушень у формуванні світогляду особистості, її самооцінки, самореалізації, удосконалення знань, навичок, умінь та професійної відповідності.

Різноманітні аспекти процесу навчання студентів вищих навчальних закладів представлені в роботах Р. Гришкової, О. Ісаєвої, О. Тімець, Л. Ярошук, А. Маркова, Н. Клименко та інших.

Актуальною є така риса особистості, як підготовленість, тобто сукупність знань, дій, прийомів, ділових якостей, які особистість набула в

процесі свого розвитку й використовує для досягнення життєвих і професійних цілей. Без цієї риси особистість не може мати соціальної значущості, досягти самоствердження і бажаного в житті. В умовах сучасної України професіоналізм особистості – один з видів її підготовленості – набув актуального значення як для неї, так і для суспільства [2], оскільки реалізація цього вимагає від вищої школи створення нової цілісної системи навчання для розвитку творчої особистості фахівця.

Навчання – цілеспрямовано організований процес взаємодії між тим, хто навчає, і тим, кого навчають, у результаті якого з'являються знання, уміння, навички, здійснюється психічний та особистісний розвиток; цілеспрямована передача підростаючому поколінню інтелектуального і професійного досвіду [3].

Навчання як один із видів людської діяльності має двосторонній зміст, тобто складається з двох взаємопов'язаних процесів – викладання і навчання.

Викладання – діяльність учителя у процесі навчання, що полягає в постановці перед учнями пізнавального завдання, повідомленні нових знань, організації спостережень, лабораторних і практичних занять, керівництві роботою учнів із самостійного засвоєння знань, у перевірці якості знань, умінь та навичок [4].

Навчання – цілеспрямований процес засвоєння знань, оволодіння вміннями і навичками. А. Маркова вважає, що навчання стає діяльністю, яка формується у процесі навчання, якщо студент у процесі здобування знань оволодіває новими способами навчальних дій, які впливають із самостійно поставлених навчальних задач, засвоює прийоми самоконтролю і самооцінки своєї навчальної діяльності [5].

Викладання певного теоретичного матеріалу водночас включає велику кількість різноманітних прийомів. Чим більше методів використовує викладач, тим повноцінніше й ефективніше засвоюють студенти нові знання. Разом з тим викладач повинен на все життя виробити необхідну для висококваліфікаційного лікаря звичку – постійно вчитися, працювати над собою, бути відданим своїй справі.

Необхідно також виділити два головних аспекти щодо співпраці викладача і студента: по-перше, спілкування з викладачем під час практичних, лабораторних і лекційних занять, по-друге, допомога студенту під час виконання самостійної роботи. Звичайно, курс дисциплін, передбачений у вищих медичних навчальних закладах, передбачає різний спектр дисциплін – як природничих, так і гуманітарних. Основна проблема, яка постає перед викладачами, полягає у відсутності зацікавленості та пасивності студентів медичних закладів, слабкій мотивації при вивченні дисциплін, особливо гуманітарних. Це, у свою чергу, призводить до їхньої безграмотності. Таким чином, викладачі гуманітарного сектору мусять постійно перебувати в пошуках нових ефективних методик. Такої думки дотримується Н. Клименко, зазначаючи, що медична школа повинна робити вклад в інтелектуальне зростання студентів і викладачів шляхом наукової діяльності, включаючи дослідження з біомедичних наук і медичного обслуговування, політики, медицини, профілактичної медицини та підтримки здоров'я, а також у процесі самої медичної освіти [6].

В основу викладання фахових предметів бажано ввести такі принципи: навчання самостійності; уміння планувати свою діяльність; розвитку волі і цілеспрямованості. Досягненню завдань допомагають система диференційованих завдань та накопичувальна система оцінок; діалог та співпраця викладача із студентами. Активізація пізнавального інтересу сприяє формуванню в молоді свідомого прагнення до опанування знань та навичок [7].

Тому слід наголосити, що перед викладачами вищих медичних навчальних закладів стоїть важливе завдання щодо підвищення інтересу студентів до спеціальних предметів. У сучасних молодих людей пізнавальна активність складається з інтелектуальної напруженості, потреби в знаннях, задоволення від процесу та результатів навчальної праці. Активні пізнавальні здібності формуються та розвиваються в процесі пізнавальної діяльності, коли студент є не просто слухачем, а й повноправним учасником навчання, оскільки саме тоді він, зазвичай, стає суб'єктом навчальної

діяльності, вступає у діалог з викладачем, активно задіяний у пізнавальному процесі, виконує творчі, пошукові та проблемні завдання.

Проблемні ситуації викликають у молоді необхідність вивчати новий теоретичний і практичний матеріал; вони створюють умови для поглибленого розуміння цілей і змісту навчання. Уміння творчо мислити, розв'язувати задачі нетрадиційними методами – показник високого рівня підготовки майбутнього фахівця, оскільки на практиці далеко не всі питання мають типовий варіант розв'язання.

Дослідницька діяльність студентів є критерієм визначення рівня їхніх творчих здібностей. Якщо вони володіють необхідними знаннями й уміннями для роботи зі спеціальності, мають розвинутий творчий компонент діяльності, постійне бажання шукати нову інформацію, підвищувати свій професійний рівень, освіта перетворюється на беззупинний процес. Творча самостійність студента виявляється в сукупності взаємозалежних чинників: у наявності умінь і навичок, необхідних для самостійного творчого вирішення завдань; ставленні до процесу виробничої діяльності та необхідності і здатності набувати нових знань й умінь для подальшого вдосконалення свого професійного творчого досвіду [8].

Передумовою успішного засвоєння інформації та набуття студентами практичних навичок і засвоєння необхідних умінь є наявність мотивації у студента до навчання, а завдання викладача полягає в тому, щоб підтримати зацікавленість у процесі навчання. Мотивований студент активніше бере участь у навчанні, шукає додаткові шляхи досягнення мети. В основі ефективної взаємодії викладача та студента вищого медичного навчального закладу мають знаходитися сучасні освітні технології, які надавали б можливості залучення кожного, хто навчається, до активної пізнавальної діяльності, формували у нього усвідомлення особистої відповідальності за результативність праці. Показником цього ставатиме підготовка студентів до майбутньої професійної діяльності шляхом опанування фахово зорієнтованих навчальних дисциплін на як-

існо вищому рівні, конкурентоспроможність майбутніх фахівців медичної галузі [9]. Отже, необхідно створити й використовувати такі методики і технології навчання, які цілком очевидно приймали б факт про відсутність початкових знань у студентів, відсутність у них елементарної загальнометодологічної культури й наукового світогляду та передбачали можливість оперативного доведення вчорашнього школяра до рівня необхідного для навчання у вищій школі.

Таким чином, проблема співпраці викладачів і студентів вищого медичного навчального закладу, рівень їхньої загальної культури, культури спілкування, професійного мовлення є необхідними компонентами професійної підготовки медичного працівника під час навчання. Тактика викладача має бути еталоном для студентів, впливати на їхні почуття, спонукати до успішного вивчення фахових дисциплін, сприяти засвоєнню тієї суми знань, яка необхідна майбутньому лікарю у його діяльності. У процесі навчання необхідно виховувати в майбутніх медиків обережність у використанні слова, яке має застосовуватися тільки в інтересах пацієнта, нести в собі підтримку з боку лікаря та мати за мету видужання хворого. Компетентність і професіоналізм педагога визначається вмінням підбирати методи навчання та ефективно їх застосовувати індивідуально для кожного студента задля формування професійних навичок майбутнього фахівця.

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Отже, ефективність навчання в сучасних умовах залежить не тільки від опанування базових основ методології викладання предмета, але й від поєднання класичної організації системи навчання та інноваційних технологій. Основне завдання вищої освіти на сучасному етапі полягає у формуванні творчої осо-

бистості фахівця, здатного до само-розвитку та самоосвіти. Під час організації навчання викладач має навчити студентів не тільки розуміння завдань, що їм запропоновані, але і сформулювати їх самому та навчити молодь вміння обрати мету, узагальнити висновки, а також надати можливість кожному студенту, незалежно від здібностей, отримувати знання та вміння, що відповідають його індивідуальним можливостям.

Таким чином, процес навчання є не просто впливом викладача на студентів, а в його основу покладено взаємодію між викладачем та студентами, результат якого залежить від стилю спілкування між ними та впливу середовища. Система навчання у вищих медичних навчальних закладах має базуватися на взаємодії викладачів та студентів як рівноправних суб'єктів навчально-виховного процесу. Оскільки саме організація навчального процесу на засадах глибокої поваги до особистості вихованця, урахування особливостей індивідуального розвитку студента, ставлення до нього як до свідомого відповідального суб'єкта навчальної взаємодії сприятиме формуванню цілісної особистості і стане основою подальшого професійного росту майбутнього медика.

ЛІТЕРАТУРА

1. Колісник-Гуменюк Ю. І. Інтерактивні методи викладання гуманітарних дисциплін у медичних навчальних закладах / Ю. І. Колісник-Гуменюк // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць. – 2010. – № 24. – Режим доступу до статті: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Sitmn/2010_24/interaktivni%20metodu%20vukladannya.pdf
2. Сисоєва С. О. Психологія та педагогіка: Підруч. для студ. вищ. навч.

закладів / С. О. Сисоєва, Т. Б. Поясок. – К. : Міленіум, 2005. – 520 с.

3. Максименко С. Д. Психологія учіння людини: генетико-модельний підхід: монографія / С. Д. Максименко. – К. : Видавничий дім "Слово", 2013. – 592 с.

4. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. пед. закл. освіти. – 3-тє вид., перероб. і доп. / М. М. Фіцула. – Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2010. – 232 с.

5. Маркова А. К. Проблемы формирования мотивации учебной деятельности / А. К. Макарова // Советская педагогика. – 1979. – № 11. – С. 63–71.

6. Клименко Н. А. Опыт изучения медицинского образования в США. Функции и структура медицинских учебных заведений / Н. А. Клименко // Медицина сьогодні і завтра. – 2004. – №1. – С. 201–210.

7. Колошко О. М. Активне навчання - спосіб стимуляції пізнавальної активності у студентів в системі вищої медичної освіти / О. М. Колошко, А. В. Мельник // Шляхи удосконалення навчального процесу і необхідність впровадження нових підходів у роботі кафедр медичного університету в сучасних умовах : тези доповідей навчально-методичної конференції (26 лютого 2014 р., м. Вінниця) / [ред. кол. : В. М. Мороз та ін.]. – Вінниця : ВНМУ ім. М. І. Пирогова, 2014. – С. 114–115.

8. Ріхтер О. Є. Концептуальні засади управління навчальною діяльністю студентів в умовах гуманізації освіти // Освіта регіону. – Рівне: Ун-т "Україна", 2011. – № 3. – С. 446–449.

9. Груша Л. О. Особистісно орієнтоване навчання та виховання у вищих медичних навчальних закладах / Л. О. Груша // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Психолого-педагогічні науки. – 2014. – № 1. – С. 111–114.

Стаття надійшла 15.02.2017 р.